

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

תוכן

- א. סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור מאי טעמא משום דקמוליד ריחא.....1
- ב. מידי דהוה אבשרא אגומרי
- ג. קטורא בידי מעשה אומן הוא
- ד. גדי מקולם
- ה. ומקרדין את הבהמה ביום טוב
- ו. הפלפלין ברחים שלהן
- ז. דבר שאינו מתכוין מותר ... הלכה כרבי שמעון.....6
- ח. גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ ... חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת
- הדרן עלך יום טוב.....7
- א. אין צדין דגים מן הביברים ביום טוב
- ב. ואין נותנין לפניהם מזונות

דף כג.

א. סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור מאי טעמא משום דקמוליד ריחא

אסור¹ להתיז או לטפטף מי בושם על מטפחת, בגד, פאה נכרית לתוך מים² או על רהיטים בשבת וביו"ט, וכן אסור לשים עשבי בשמים בין בגדים, מכיוון שיש בזה משום איסור מוליד ריח, וחז"ל אסרו להוליד ריח³.

ואפילו אם כבר היה ריח במטפחת או בבגדים אסור ליתן עליהם מי בושם, או לשים בהם עשבי בושם, אם הוא עושה כן כדי שהריח יהיה חזק יותר⁴.

¹ שו"ע ונו"כ שכב יח ותקיר ד

² מ"ב שם יח

³ מ"ב שם כז

⁴ מ"ב שם כז ואם הוא אותו ריח עיין שמירת שבת כהלכתה פרק טו הערה רנה שלכאורה יש להתיר.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

אבל מותר להחזיר עשבי בושם בין הבגדים כשהיו בהם מבעוד יום, וריח הבשמים כבר נקלט בהם בבגדים.

ואם אינו מתכוין להוליד ריח בבגד, אלא מתכוון לשמור את הדבר המריח בבגד, בשעת הדחק אין לאסור⁵, ולכן מותר, בשעת הדחק, לעטוף אתרוג או בשמים במטפחת כדי לשמור עליהם⁶.

מותר ליתן מי בושם על הידים ועל שאר חלקי הגוף⁷, מותר לרסס על גוף האדם דאודורנט אף כזה המפיץ ריח ואף מותר למרוח דאודורנט נוזלי הנמצא בבקבוק שבראשו כדורית, אך אין להשתמש בחומר זה כשהוא עשוי כמין משחה הנמרחת על גוף האדם.

ב. מידי דהוה אנשרא אגומרי

מותר להניח בשר על גבי גחלים לצלותו⁸, אף על פי שהשמנונית הנוטף מהבשר מכבה את הגחלים, וכיבוי זה אין בו צורך אוכל נפש ממש שהרי אפשר לצלותו בשפוד, מכל מקום כיון שיש בו קצת צורך אוכל נפש, שהרי הוא הפיץ ומתאוה לאכול בענין זה התירו לו חכמים כיון שאין כאן כיבוי גמור שהרי סופו מבעיר.

ג. קטורא בידי מעשה אומן הוא

בשבת וביו"ט אסור לנהיץ כל בגד בכל צורה שהיא⁹.

וכן אין לקפל בגד או מפה וכדו' בקיפולו הקודם¹⁰ אלא אם כן יתקיימו כל חמשת התנאים הבאים:

(א) שיהא הקיפול לצורך השימוש בבגד באותו היום.

⁵ שכא במ"ב כה, שו"ע הרב סי' תקיא ז.

⁶ ועיין סי' תרנח סעי' ב ברמ"א ובמ"ב ס"ק ז

⁷ מהא דסי' קכח במ"ב סוס"ק כג, וכדעת החכ"צ סי' צב, וע"ש בס"י קכח בכף החיים ס"ק מד ובשו"ע הרב סי' תקיא סוסעי' ז, שסוברים דכל שהוא מכוין להוליד ריחא, בין בגוף האדם בין בכלים, אסור, ואינו מותר אלא אם הוא שופך את מי הבושם לתוך ידו כדי להריח בהם. ובמ"ב הנ"ל משמע דיש לחלק בין נותן מי בושם על הגוף דמותר, לבין נותנים לתוך מים ליתן בהם ריח דאסור.

⁸ שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן תקיא סעיף ג

⁹ שו"ע ונו"ב שב ג

¹⁰ ודע דאיתא בב"י בשם הכלבו, דאפשר דקיפול שלנו לא דמי לקיפול שלהן, שהיו קפדין מאד לפשוט קמטיו ולהניחה תחת המכבש, ולא כן אנחנו עושים, ע"ש, וכ"ה בארחות חיים (הראשון) ה' שבת סי' שצח, ועיין ערוה"ש סי' שב סעי' יב, ע"ש סעי' יג, דנהגו לקפל המפות הטובות לאחר סעודה ולא שמענו מי שמיחה בזה.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

(ב) שיהא הבגד חדש, שלא נתכבס עדיין¹¹.

(ג) שיהא הבגד לבן ולא צבעוני¹².

(ד) שאין לו בגד אחר הראוי ללבושו או להשתמש בו בשבת, גם אם בגד זה אינו יפה כמו הראשון.

(ה) שהקיפול ייעשה על ידי אדם אחד בלבד¹³, ללא עזרת אחר, ומבלי לשים את הבגד בשעת הקיפול על גבי שולחן וכדו'.

לפיכך, לא יקפל אדם את מליתו בקיפוליה¹⁴, לא יקפל מפת שולחן וכדו', אם לא בתנאים אלו, וגם לא יקפל את מכנסיו, אבל מותר לתלות אותם בו, ואם הם מתקפלין מאליהם, לית לן בה¹⁵.

יש אומרים¹⁶ שמותר לתלות בשבת מכנסיים מסודרים לפי הקפלים על גבי קולב, כיון שעושה את זה רק כדי שלא יתקלקלו המכנסיים. ויש שאסרו אם מסדר במיוחד את הקפלים לפני הנחתם על הקולב¹⁷. ויש שכתב שאמנם אין לעשות כן לכתחילה אך יש ללמד זכות על אלו שמקילים בזה.¹⁸

¹¹ ועיין שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן לו, "נשאלתי מכבר על שהמונים מקילים בקפול המכנסים החיצונים הארוכים העשויים בקמט, ומקפלים אותם אף על פי שאינם חדשים ואינם לבנים, ומאז השבתי בעניי אף על פי שיש להחמיר לכתחילה כמשמעות הש"ס וש"ע כאן, מכ"מ יש ללמוד זכות, הדא דאצלנו נקרא הכל חדשים שלא נתכבסו, דאין מכבסין אותם, ומה שנותנים אותם לנקוי בגדים הלא שם מחזירין גם הקמט הראשון ביתר שאת א"כ כ"פ הקמט קיים כמו בחדש, וגם בדין כנראה אין הבדל בין לבן לצבוע דגם בצבועים הקמט קיים כמו בלבן, ועוד אפשר לצדד דידוע דבהני מכנסים ע"י אחיזה אחת בסוף לעומת הרגל מתקמט ע"ז כל המכנסים ואין באן אלא אחיזה רגילה בכוננת קפול בלי שום תוספת מעשה לצורך קפול, וע"ע מש"כ בב"י כאן בשם הכל בו ללמד זכות על קפול דידן, ובג"ד מסופק אני אם אפשר להביא מזה, מכ"מ מש"כ בעניי יראה ישר דרך למוד זכות.

¹² עיין שש"כ פמ"ו הע' קנד מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דבקיפול שלנו לא ידוע שום הבדל בין בגד לבן לצבוע.

¹³ כמ"ב שם ס"ק יד

¹⁴ כמ"ב שם יג

¹⁵ שש"כ שם סעי' מח

¹⁶ שולחן שלמה (סק"ט הערה ט)

¹⁷ חוט שני (ח"ב פל"ג עמ' ריג)

¹⁸ שו"ת שבט הלוי שם

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

מותר לקפל כל בגד שלא בקיפולו הקודם¹⁹ ויחזור ויקפלו אחרי צאת השבת בקיפולו הרגיל²⁰, וכן מותר לקפל בגדים שאין קיפולם ניכר בהם, כגון בגדים עשויים גומי או ניילון (פלאסטיק) או דברי סריגה וגרביים, ומותר לקפל כבסים שנתייבשו אחרי כביסתם, אם אין כוונתו לעצם קיפול הבגד, וגם אינו מקפיד על צורת הקיפול, אלא כוונתו להקל על סידור הבגד במקומו. וכל אלה מותרים גם אם אינו מתכוון להשתמש בבגדים המקופלים בו ביום²¹.

מותר להחזיר את השקע של מגבעת שנתקמטה, וכן מותר להחזיר את הצווארון של מעיל ואת הקפל שבמכנסים, ואין בזה משום איסור קיפול בגדים בשבת²².

יצירת קמטים חדשים בבגד אסורה משום תקון כלי, והוא מעשה אומן, ולפיכך אסור אף בחול המועד לעשות כן²³. לפיכך אין לנהיג בחול המועד כדי ליצור קמט חדש שלא היה לפני כן²⁴, אם כתוצאה מניהוץ זה ישאר הקמט קיים ולא יתפשט גם לאחר שילבשנו איזה זמן. וכן גיהוץ מקצועי כגון גיהוץ במכבסה אסור, וכן אסור לנהיג מקום קמט שבבגד אם נתפשט הקמט לגמרי ואינו ניכר כלל.

אך גיהוץ ביתי אם נעשה לצורך המועד מותר²⁵. ואין להשאיר בכונה תחילה גיהוץ למועד אלא רק מה שלא יכלו או שכחו וכדומה מותר.

ד. גדי מקולס

¹⁹ ע"ש במ"ב ס"ק יט, דמ"מ מי שרוצה להחמיר ע"ע ודאי עדיף טפי. ושלא כסדר קיפולו מותר אפי' בשני בנ"א, ערוה"ש סע' יב בשם המרדכי, ועיין מ"ב ס"ק יח. ועיין ח"א כלל מד ס' כד, דאפי' אם מקפלו שלא בקיפולו הקודם, היינו דוקא אם רצונו ללובשו עוד בו ביום, וע"ע שעה"צ ס"ק כ ודעת תורה סי' שב סוסע' ג שחולק עליו.

²⁰ דעת תורה שם, וע"ש דאם אינו מקפלו כל מוצש"ק, אלא משאיר הקיפולים ההפוכים לשבת אחרת, הר"ז סידורו כפי שמקפלו כל שבת ואסור, וע"ש, דאם מקפלו כל שבת באופן אחר – שרי. אך שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דמסתבר שאם עושה בשבת קיפול לא טוב והקיפול הראשון הוא טוב וניכר, דאינו אלא קלקול ולא תיקון ומותר באותו הקיפול לכמה שבתות, עכ"ל. שש"כ שם הע' קסב

²¹ מ"ב ס"ק יח

²² שש"כ שם סעי' ג

²³ שו"ע ונו"כ תקיט ה ותקמא ג

²⁴ ש"כ פס"ו סעי' נ"ו עפ"י המ"ב סק"ח, חוהמ"כ פ"ה סעי' ל"ו

²⁵ כה"ח סק"א, שו"ת באר משה ח"ז סי' פ"ט, חוהמ"כ פ"ה סעי' ל"ו, ועיי"ש סעי' ד', ועיי"ש שגם לעמלן הבגדים בעמלן מותר אם אינו עושה פעולה של השריית הבגד במים. ובשו"ת באר משה שם כותב שבדורות הקודמים בהונגריה היו נוהגים להחמיר ולא לנהיג בחוה"מ, וכן בערוה"ש סי' תקל"ד סעי' ז' תמה על היתר הניהוץ שלענין אבל וט' הימים מצינו שהוא בכלל כיבוס ועיי"ש שאף בגדים שהותרו בכיבוס בחוה"מ ישל"ע אם להתיר לנהיג, ובבאר משה שם מסיק דאף כי המקילים יש להם על מי שיסמוכו, מ"מ יוצאי הונגריה יש להם להחמיר

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

בכל מקום²⁶ אסור לאכול שה כבשים או שה עזים²⁷ צלוי כולו כאחד ראשו על כרעיו ועל קרבו כמו בפסח בליל א' של פסח, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ.

ואם אינו שלם, מקום שנהגו לאכול בשר צלי בליל פסח אוכלין, מקום שנהגו שלא לאכול משום גזירה שמא יאמרו פסח הוא, אסור להם לשנות מנהגם ואף בניהם אחריהם אינן רשאין לשנות מנהג אבותיהם, ואף מי שבא לדור שם ממקום שנהגו לאכול אסור לו לאכול, ובמדינותינו נהגו שלא לאכול, בליל הסדר ובחול"ל גם בלילה השני.

אפילו בשר עגל ועוף שאין הפסח בא מהם, וכן כל דבר הטעון שחיטה אסור לאכול צלי במקום שנהגו שלא לאכול, לפי שהעולם יטעו בין צלי לצלי ויבואו להתיר גם בשר צלוי מכבשים ועזים כיון שהכל מין בשר. אבל דבר שאינו טעון שחיטה כגון דגים וביצים מותר לאכלם צלויים לפי שאינן דומין כלל לבשר ולא יטעו בהם.

צלי קדר – שנעלה בקדירה בלא מים ושום משקה אלא מתבשל במוהל היוצא ממנו, אף על פי שאינו דומה לצליית הפסח שהפסח שנעלה בקדירה פסול, אף על פי כן במקום שנהגו שלא לאכול צלי יש לאסרו מפני מראית העין, שלא יטעו להתיר גם צלי אש, ואפילו אם בשלו מתחלה במים ואח"כ עשאו צלי קדר יש לאסור מטעם זה. ומכל מקום לעורך חולה קצת יש להקל בזה כי יש מי שמתיר צלי קדר,

בשר שעלאו אפילו צלי אש ואח"כ בישלו מותר, לפי שהבישול מבטל את הצליה וכיוצא בזה בפסח פסול²⁸.

הנהגים שמבשלים הזרוע ואח"כ צולין אותו מעט על האש, אסור לאוכלו בלילי פסח.

בשר מטוגן בשמן ותבלינים, יש שחששו²⁹ דינו כצלי ואסור לאוכלו בליל פסח, ויש שכתבו³⁰ שאין להחמיר בזה. בשר מעושן לכו"ע³¹ דינו כצלי.

ה. ומקרדין את הבהמה ביום טוב

²⁶ שו"ע ונו"כ תעו א

²⁷ מ"ב שם ב

²⁸ שו"ע הגר"ז ומ"ב שם ועיין. בה"ח סק"ד שכתב לאסור אם לא לצורך שמחת יו"ט לחשוש לדברי הפר"ח שאוסר.

²⁹ שו"ת פני מבין סי' קכ"ג עפ"י הפמ"ג יו"ד ריש סי' פ"ז שטיגון דינו כצלי (אבל בשר שנתבשל במים אף שהתאדו המים לגמרי דינו כמבושל

³⁰ סידור פסח כהלכתו פ"י הערה 7 דלא דמי נידו"ד לדיני בשר בחלב ועוד שבפ"ת ודרכ"ת שם דיש החולקים עפמ"ג וסוברים דטיגון דינו כבישול

³¹ סידור פסח כהלכתו שם

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

זבובים³² הנתלים בבהמה מותר להסירן ממנה ביום טוב, ביד או במגרדת של עץ שאינו מוכרח שיתלש שער עי"ז³³, אף על פי שעל ידי כן נעשה בה חבורה, מכל מקום כיון שהוא אינו מתכוין לעשות חבורה מותר, כיון שזהו דבר שאינו מוכרח שיעשה בה חבורה שהרי לפעמים אין חבורה נעשה על ידי כך³⁴.

אולם אין מגרדין הבהמה במגרדת ביום טוב³⁵, מפני שמשרת שער וחייב משום גוון, ואף על פי שהוא אינו מתכוין להשיר שער מכל מקום כיון שהוא דבר מוכרח דכשמגרד במגרדת הוא משיר שער ועוד שודאי גם יעשה חבורה³⁶, והרי זה פסיק רישא, ואסור.

ו. הפלפלין ברחים שלהן

כבר התבאר לעיל דף יד. שגם תבלינים שטעמם יפוג ומותר לטחנם, לא ייטחנם במטחנה המיוחדת להם, אפילו שוחקן אחד אחד כיון שדרך לשחוק הרבה ביחד ביום אחד, לצורך ימים רבים, הרי זה דומה לעוברין דחול והוא זלזול ליום טוב³⁷.

אולם במטחנת תבלינים קטנה, כגון פלפל שחור במטחנה ביתית, שנועדה לטחון בכל פעם שמשתמש, יש להתיר שהרי מפיג טעמו.

ז. דבר שאינו מתכוין מותר... הלכה כרבי שמעון

כבר התבאר במסכת שבת דף כב. וכט: שלהלכה מן התורה אינו חייב על מלאכה שעשה אלא אם כן עשה אותה במתכוון, כלומר שביקש להשיג בפעולתו את התוצאה המקובלת, אבל אם לא התכוון לאותה התוצאה, וגם

³² שו"ע ונו"כ תקנ"א

³³ מ"ב שם א

³⁴ והנה בשיטה מקובצת מצאתי דבר חדש דמשנה זו אתיא רק אליבא דר"ע דנפש אפילו של בהמה במשמע משא"כ לר"י הגלילי אין לטרוח בשביל בהמה והנה הרמב"ם והטוש"ע ע"כ דלא ס"ל ד"ן שהרי הרמב"ם בפ"א מהלכות יום טוב וכן הטוש"ע לעיל בסימן תקי"ב פסקו בהדיא כר' יוסי הגלילי ואפ"ה פסקו כאן להיתר ונראה שהטעם הוא משום דהוי צער בע"ח ע"י זבובים הנושכים אותם. ביאור הלכה שם.

³⁵ שו"ע שם ב

³⁶ ביאור הלכה שם בשם השטמ"ק

³⁷ שו"ע ונו"כ תקד"א

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

לא ודאי שעל ידי פעולתו זו תושג התוצאה המקובלת, הרי זה דבר שאינו מתכוון, ומותר לעשות.

דף כג:

ח. גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ... חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת

כבר התבאר בשבת שם שמכיון שדבר שאינו מתכוין מותר, אם אינו דאי שיעשה, לכן גורר אדם מטה וכסא ושולחן בשבת, ובלבד שלא יתכוון לחפור חריץ בקרקע על ידי גרירתם, וגם לא ודאי שאמנם יעשה חריץ³⁸, אך גדולים שודאי עושים חריץ אסור.

אולם מותר להוליך עגלת ילדים או כסא גלגלים על גבי קרקע, אף שהיא גדולה ביותר וגם היושב בה מכביד עליה, מפני שאינה עושה חריץ על ידי הוצאת העפר ממקומו, אלא כובשת את העפר במקומו.

וכן מהלך אדם על גבי עשבים בשבת, ובלבד שלא יתכוון לעקור אותם בהליכתו, ולפיכך אם נעקרים, אינו חושש³⁹.

ואפילו אם מרבה ללכת⁴⁰ על גבי הדשא וודאי שיתלוש עשב בפסיעותיו, מכל מקום עלינו לדון על כל פסיעה בנפרד, ובכל פסיעה ופסיעה אין פסיק רישא שיתלש עשב.

הדרן עלך יום טוב

³⁸ שו"ע ונו"כ שלז א

³⁹ שו"ע ונו"כ שלו ג

⁴⁰ שש"כ בו הערה סב אמנם צ"ע מסירוק שיער דחשיב בריב"ש סי' שצד פס"ר ולא דן שם על סירוק בפני עצמו

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

א. אין צדין דגים מן הבינרים ביום טוב

כשם שאסור בשבת כך אסור לצוד כל בעל חיים שהוא ביו"ט⁴¹. וצידה היא כל פעולה שהאדם עושה כדי לשלול את חרותו של הבעל חיים, באיזה אופן שהוא, כגון שצד אותו במלכודת, במצודה, ברשת או ביד, ואפילו רק סוגר בפניו ואין כוונתו אלא לשמירת דירתו בלבד⁴², הרי יש בכך משום איסור צידה, והוא הדין לגבי המשסה כלב בחיה על מנת לצודה⁴³.

ב. ואין נותנין לפנייהם מזונות

ביום טוב מותר ליתן מזונות לפני הבהמה והעופות, אפילו בהמות שהם מוקצה⁴⁴, אם אמנם מזונותיהם עליו, אבל רק בתנאי שאין עליהם איסור צידה.

לפיכך מותר להאכיל ולהשקות הבהמות שברפת, התרנגולים שבלולים, דגים בכלי נוי וציפורים בכלוב קטן, התולים וכלבים שבבית וכדומה.

יש עליהם איסור צידה, אין ליתן להם את מזונותיהם במקום הרגיל אלא יתנם במרחק מה מהם⁴⁵, היכר שהצריכו חז"ל שלא יבוא לצוד אותם על מנת לשוחטם ולאוכלם, שהרי לא התירו הצידה ביום טוב.

במקום הפסד מותר להאכיל בעלי חיים⁴⁶, גם כשאין מזונותיהן עליו, ואף שמחוסרים צידה.

⁴¹ שו"ע ונו"כ תצו א ועיין בסי' תצה במ"ב ס"ק יג ובשער הציון יח דדעת המחבר שאין איסורו אלא מדרבנן שחכמים אסרו דברים שהם עבודה רבה כגון הני שהאדם רגיל לקצור שדהו ולבצור כרמו כאחד ולדרוך כל ענביו כאחד ולטחון הרבה בפ"א וא"כ יטרד כל היום בעבודתו וימנע משמחת יום טוב ולכן אסרו חכמים ואפילו ע"י שינוי אסור והניחו בהיתרן רק דברים שמסתמא הן רק לצורך אכילת יום טוב ודעת מ"ז ואליה רבה בשם רש"ל, וכן הוא דעת כמה ראשונים וכדעת הירושלמי וכן כתב הגר"א בשם הרשב"א שאסור מן התורה אפילו באוכל נפש ולא התירה התורה באוכל נפש אלא מה שהוא דרך לעשות ליום זה כגון מלישה ואפיה ואילך וכה"ג מלאכות שהם לצורך אכילה ביום טוב.

⁴² כמבואר בסי' שטז ובמ"ב ס"ק יח כ נח

⁴³ בשו"ע שמוז ב

⁴⁴ שו"ע ונו"כ תצו ב ובכה"ל שם ד"ה דגים

⁴⁵ מ"ב שם ס"ק ד ה

⁴⁶ בה"ל שם ז ד"ה אסור

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת ביצה

בהמות טמאות ועופות טמאים, שאין חשש שמא יבוא לאכול מהם, מותר להאכילם כל שמזונותיהם על האדם⁴⁷.

כל בעל חיים שאינו מוצא לו מזון, והוא רעב, מותר ליתן לפניו מזון גם בשבת וגם ביום טוב⁴⁸, כי הרי כתוב (תהלים קמט פרק ט) "ורחמיו על כל מעשיו", וכן מותר לתת מזון לפני הכלב⁴⁹, גם אם אין מזונותיו על האדם.

⁴⁷ מ"ב שם ו

⁴⁸ ערוה"ש סי' שכד סע' ב.

⁴⁹ סי' שכד סע' יא ובמ"ב ס"ק לא